

Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії
на тему:

***«Макроекономічний аналіз зв'язку між бюджетним
дефіцитом та державним боргом»***

Студентки 2 курсу групи Ф-22

Напряму підготовки

6.030508 «Фінанси і кредит»

Романець М. В.

Керівник: к.е.н., викл. Вірковська А. А.

Національна шкала _____

Кількість балів : _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії : _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

План

Вступ

1.Сутність, причини виникнення та економічні наслідки дефіциту державного бюджету та державного боргу.

2.Аналіз бюджетного дефіциту та практика управління державним боргом: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід.

3.Шляхи скорочення дефіциту державного бюджету та способи погашення державного боргу.

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

Вступ.....	4
1.Сутність, причини виникнення та економічні наслідки дефіциту державного бюджету та державного боргу.....	6
2.Аналіз бюджетного дефіциту та практика управління державним боргом: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід.....	9
3.Шляхи скорочення дефіциту державного бюджету та способи погашення державного боргу.....	15
Висновки.....	18
Список використаної літератури.....	20

Вступ

Актуальність теми. Проблема бюджетного дефіциту та державного боргу з'явилася разом із появою держави та початком зародження грошових відносин у суспільстві. За умов фінансової глобалізації розвиток фінансової системи характеризується вагомих збільшенням зовнішньої та внутрішньої державної заборгованості країн світу. На сьогоднішній час потрібно стверджувати, що державний борг є органічною складовою фінансових систем переважної більшості країн світу, дієвим інститутом у механізмі макроекономічного регулювання та інструментом здійснення економічної стратегії держави. До головних причин жвавого зростання державного боргу України за роки її незалежності можна віднести такі: значні бюджетні дефіцити; необхідність зростання валютних резервів для стабілізації національної грошової одиниці; залежність від імпорту енергоносіїв; необхідність технічного переозброєння більшості галузей національної економіки.

Важливе значення місця бюджетного дефіциту та ролі державного боргу у фінансовій системі держави спричинило постійну увагу дослідників до різних їх аспектів. Серед західних вчених вагоме місце займають праці Д.Рікардота А.Сміта. Розкриття аналізу щодо цього питання відбувалось у роботах українських вчених-фінансистів, таких як: Башинська О.М., Вахненко Т.П., Данилов Ю.А., Дем'янишин В.Т., Калач Г.М., Кириченко О.А., Тимченко О.М., Юревич Л.М., Ярошевич Н.Б. та ін.

На основі науковим напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених з даної проблематики, потрібно зауважити, що існує вимога в її дослідженні, через те що формування державного боргу відбувалось в умовах трансформаційної економіки України, коли має місце побудова ефективної системи управління державним боргом, зміна зовнішніх державних запозичень на апарат економічного зростання.

Об'єктом дослідження є проблема дослідження фінансових основ економіки України з точки зору відносин на рівні державного бюджету.

Предметом дослідження є механізм взаємозв'язку бюджетного дефіциту і державного боргу як елементів фінансової системи України.

Метою даної курсової роботи є теоретичне обґрунтування значення дефіциту державного бюджету та державного боргу як складників фінансової системи держави й атрибутів їх виникнення в Україні та створення найбільш дієвих методів управління державним боргом у сучасній стані фінансової системи.

Відповідно до поставленої мети визначено основні **завдання** курсової роботи, спрямовані на її досягнення:

- розкрити сутність, причини виникнення та економічні наслідки дефіциту державного бюджету та державного боргу;
- зробити аналіз розвитку бюджетного дефіциту та обґрунтувати практику керування державним боргом;
- виявити шляхи зменшення дефіциту державного бюджету та способи погашення державного боргу.

Під час розгляду поставлених завдань використовувалися загальнотеоретичні та економіко-статистичні методи.

Дослідження проводилось з використанням **методів** аналізу (економічний та регресійний; системний і порівняльний), синтезу, узагальнення досвіду інших країн.

Інформаційною базою дослідження є нормативні та законодавчі акти, що з'ясовують механізм керування державним боргом, використовують офіційну статистичну інформацію Державного комітету статистики України та звітні дані Міністерства фінансів України, наукові праці і монографії вітчизняних економістів, періодична література.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що курсова робота містить конкретні рекомендації щодо вдосконалення практики управління державним боргом України, щодо використання найбільш ефективних методів зменшення дефіциту державного бюджету та способів погашення державного боргу.

1. Сутність, причини виникнення та економічні наслідки дефіциту державного бюджету та державного боргу

На сьогоднішній час напевно немає такої держави, яка в ті чи інші періоди своєї історії не зустрілася б з бюджетним дефіцитом. Проте сама якість дефіциту може бути різною:

- дефіцит може бути пов'язаний з потребою реалізації великих державних вкладень для розвитку економіки. В цьому випадку відображається державне регулювання економічної кон'юнктури;
- результатом виникнення дефіциту є надзвичайні обставини (війни, великомасштабних стихійних лих і т. п.), коли загальні резерви зменшуються і доводиться використовувати джерела особливого роду;
- дефіцит може показувати неефективність фінансово-кредитних зв'язків, кризові явища в економіці, нездатність влади тримати під контролем фінансову ситуацію в країні. В цьому випадку потребує прийняття не тільки економічних заходів, але і відповідних політичних рішень.

Бюджетний дефіцит сам по собі не може бути надзвичайно негативним для динаміки життєвого рівня населення та розвитку економіки. Усе залежить від обставин його виникнення і напрямів використання коштів.

Заборгованість накопичена урядом власникам державних цінних паперів, яка дорівнює сумі минулих бюджетних дефіцитів за вилученням бюджетних надлишків, спричиняє виникнення державного боргу. Державний борг складається із внутрішнього та зовнішнього боргу держави. Внутрішній державний борг (D) – це заборгованість держави фірмам і домогосподарствам даної країни, які є власниками цінних паперів, випущених її урядом. Зовнішній державний борг (DI) – це заборгованість держави перед фірмами, урядами, міжнародними фінансовими організаціями та іноземними громадянами

Головними причинами виникнення і зростання державного боргу є: збільшення державних видатків без відповідного зростання державних доходів; зменшення податків з метою стимулювати економіку без відповідного корегування (зменшення) державних витрат; збільшення державних видатків

перед виборами з метою підкорення популярності виборців та збереження їхньої влади.

Існує позитивний взаємозв'язок між розмірами бюджетного дефіциту і державного боргу. Бюджетний дефіцит збільшує обсяг державного боргу, а зростання боргу вимагає додаткових витрат бюджету на його обслуговування і тим самим забезпечує зростання бюджетного дефіциту.

Абсолютний розмір державного боргу є не дуже макроекономічним показовим індикатором, оскільки борг зростає у міру збільшення ВВП, і на його величину впливає інфляція. Більш змістовним показником є заборгованість, а саме: відношення суми обслуговування боргу до ВВП; відношення боргу до ВВП.

Дефіцит бюджету і державний борг, безперечно, впливають на функціонування національної економіки. Наслідки цього є короткострокові та довгострокові. Короткострокові – це економічні наслідки бюджетного дефіциту, відомі як проблема витіснення. Довгострокові – це економічні наслідки державного боргу, відомі як тягар боргу.

Для виплати процентів і сплати основної суми державного боргу уряди нерідко підвищують податки. Якщо податки зростають внаслідок зі збільшенням державного боргу, то обсяг національного виробництва зменшується. В той же час підвищення податків несприятливо впливає на стимулювання до праці, інновацій та інвестування. Тому при наявності великого рівня державного боргу сповільнюється економічне зростання.

Первинний дефіцит бюджету – це різниця між величиною дефіциту бюджету і виплатою процентів за борг. Тобто, цей дефіцит дорівнює різниці між сумою трансферів та державних закупівель товарів і послуг, а також податкових надходжень в бюджет (виплати з обслуговування боргу не враховують). Якщо державні надходження перевищують суму трансферів і державних закупівель, то існує первинний надлишок бюджету.

$$\text{Дефіцит бюджету} = \left(\begin{array}{l} \text{державні} \\ \text{закупівлі} \\ \text{товарів} \\ \text{і послуг} \end{array} + \text{трансфери} + \begin{array}{l} \text{виплати з} \\ \text{обслуговування} \\ \text{боргу} \end{array} \right) - \begin{array}{l} \text{податкові} \\ \text{надходження} \\ \text{в бюджет} \end{array}$$

Наслідки бюджетного дефіциту можуть бути позитивними, негативними або взагалі наслідків може не бути. В умовах демократичного суспільства бюджетний

дефіцит сприятиме до пошуку ефективних шляхів раціонального використання бюджетних коштів, збільшення доходів бюджету у майбутньому.

Бюджетний дефіцит має негативну дію на соціально-економічні процеси суспільства. Він є свідченням марнотратства уряду, чинником макрофінансової нестабільності.

Одним з найгірших наслідків бюджетного дефіциту є інфляція, яка призводить до економічної нестабільності, а також зростання державного боргу, що за умови неефективного управління можуть спричинити появу кризової ситуації у нашій державі [6, с.120].

Зростання бюджетного дефіциту зумовлює посилення інфляційних процесів у суспільстві, кризу державних фінансів, грошової системи. Дефіцит є причиною зниження ефективності податкової системи, послаблення стимулів до праці.

Важливою частиною державного боргу є зовнішній борг, який виникає внаслідок того, що країна змушена брати позики за кордоном заради погашення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу. Цей дефіцит виникає через те, що імпортом країною товарів і послуг є перевищує експорт.

Зовнішній борг країни виникає внаслідок позик коштів за кордоном або продажу фінансових активів за кордон. Міжнародні запозичення дають можливість країні інвестувати і споживати більше, ніж виробляє національна економіка. Ці запозичення означають, що через деякий час країна має повернути основну суму боргу і кожного року виплачувати проценти за позики.

До вагомих показників заборгованості країни належать: 1) зовнішній борг як відсоток експорту та відсоток ВВП; 2) сума платежів з обслуговування боргу як відсоток експорту; 3) відношення суми виплат з обслуговування боргу до величини експорту товарів і послуг; 4) реальний борг на душу населення тощо.

2. Аналіз бюджетного дефіциту та практика управління державним боргом: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід

Бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду[1].

Бюджет характеризується трьома станами: балансом доходів і видатків, перевищенням доходів над видатками (профіцитом) або, перевищенням видатків над його доходами (дефіцитом).

Бюджетний дефіцит є вагомим інструментом державної фінансової політики, який впливає на економічне та соціальне становище країни.

Однак у науковій літературі зустрічаються твердження, що дефіцит бюджету може мати позитивний вплив на поживлення економічного життя. З цим можна погодитися тільки частково, тому що не сам дефіцит може сприяти економічній активності, а методи його використання. Економіка України потребує значних фінансових ресурсів для проведення реформ у багатьох сферах. Обмеження фінансування дефіциту бюджету за умов недостатності інвестиційних ресурсів зменшує обсяги видатків, що спрямовуються на розвиток економіки та розв'язання соціальних проблем, тому необхідна активна політика щодо збільшення фінансування державного бюджету.

Дефіцит державного бюджету безпосередньо пов'язаний з явищем державного боргу, що виникає в наслідок заборгованості державних органів та уряду. Державний борг – це сума усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави перед внутрішніми і зовнішніми кредиторами, а також відсотків за ними.

Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу, а відтак і пошуку шляхів вдосконалення механізму його управління[17].

Під управлінням державним боргом розуміється комплекс заходів, що здійснюються державою в особі її уповноважених органів щодо визначення обсягів та умов залучення коштів, їх розміщення і погашення, а також забезпечення платоспроможності держави. Управління державним боргом входить у компетенцію державних органів влади і управління. Вони визначають доцільність здійснення різних загальнодержавних програм, а також основні цілі напрямки впливу на грошовий обіг, виробництво, кредит, зайнятість.

Методи управління державним боргом:

- 1) збільшення термінів дії випущених позик.
- 2) конверсія державного боргу: зміна прибутковості позики.
- 3) обмін облігацій державної позики по регресійних співвідношеннях. У цьому випадку певна кількість раніше випущених облігацій прирівнюється до однієї випущеної облігації державної позики.
- 4) відстрочка погашення позики: здійснюється в період, коли випуск нових позик використовується на обслуговування раніше випущених позик.
- 5) уніфікація позик: об'єднуються декілька позик в одну. В цьому випадку облігації раніше випущених державних позик, обмінюються на облігації нової позики.
- 6) анулювання боргових зобов'язань держави: це зумовлюється фінансовою нездатністю держави оплатити свої зобов'язання у зв'язку з несприятливою економічною ситуацією.

Також важливим поняттям поряд з управлінням державного боргу існує ще й обслуговування державного боргу, оскільки боргове фінансування дефіциту бюджету веде до накопичення державного боргу, який потрібно обслуговувати.

Обслуговування державного боргу – це великий комплекс заходів держави з погашення позик, виплати процентів за ними, зміни і уточнення умов погашення випущених позик. Погашення позик відбувається за рахунок бюджетних коштів.

У 2016 році Державний бюджет України був виконаний із дефіцитом у сумі 70262,1 млн. грн., або 2,9 % ВВП.

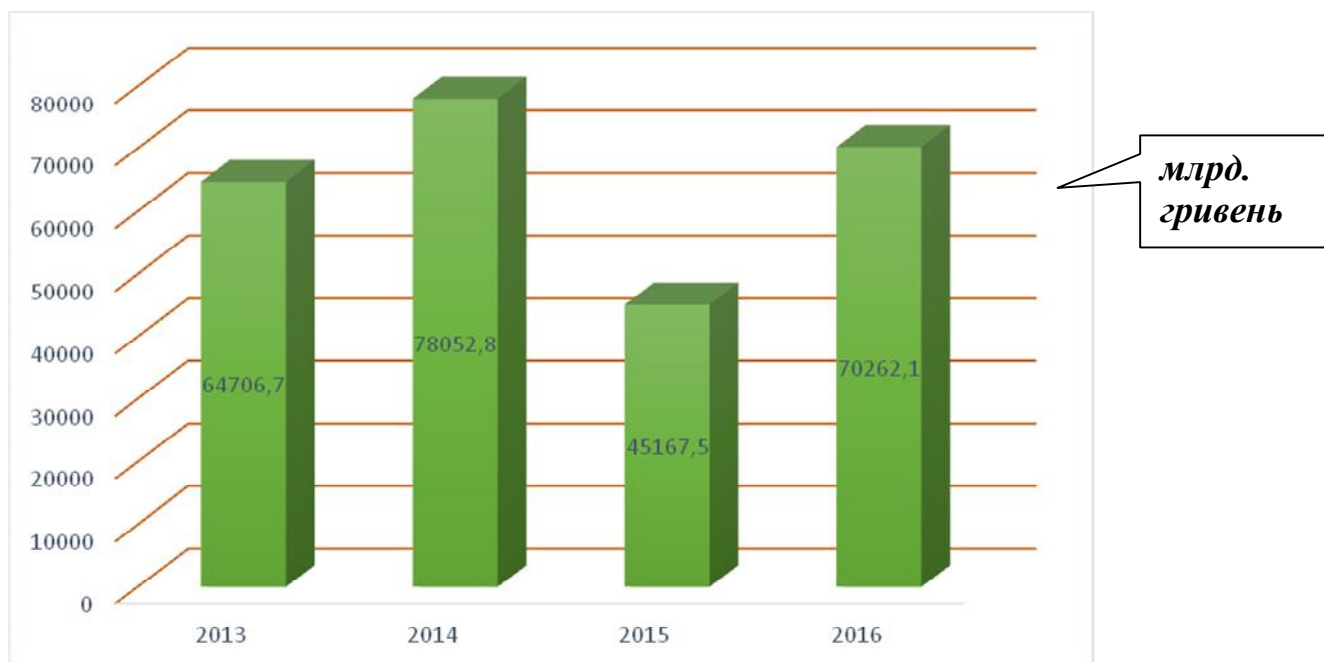

Рисунок 2.1. Дефіцит Державного бюджету України у 2013-2016 роках

У 2013-2014 роки дефіцит продовжував збільшуватись, а у наступному році він мав тенденцію до зменшення. Порівняно з 2015 р. дефіцит державного бюджету збільшився на 25094,6 млн.грн., або на 35,7%.

Насамперед це зумовлено зі збільшенням доходів і видатків. У 2015 році доходи становлять 534694,8млн. грн.; видатки – 576911,4млн. грн. . У 2016 значно зросли доходи до 616283,2млн. грн. і також спостерігаєм збільшення видатків до 684883,7млн. грн.

Причинами зростання дефіциту державного бюджету можуть бути наступні:

- воєнні дії на сході України;
- нестабільна політика та економіка;
- високий рівень тіньової економіки;
- нераціональні бюджетні витрати;
- висока інфляція та інші.

Незважаючи на негативні риси, дефіцит є невід’ємною частиною бюджетної політики держави. Якщо рівень дефіциту є в межах норми, то він може бути як стимул в економіці країни для подальшого її розвитку.

Згідно закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» на 2016 рік було передбачено здійснення запозичень в розмірі 217997,6 млн. грн.,

з яких внутрішні запозичення в розмірі 98443,6 млн. грн., державні зовнішні запозичення – 119554,0 млн. гривень.

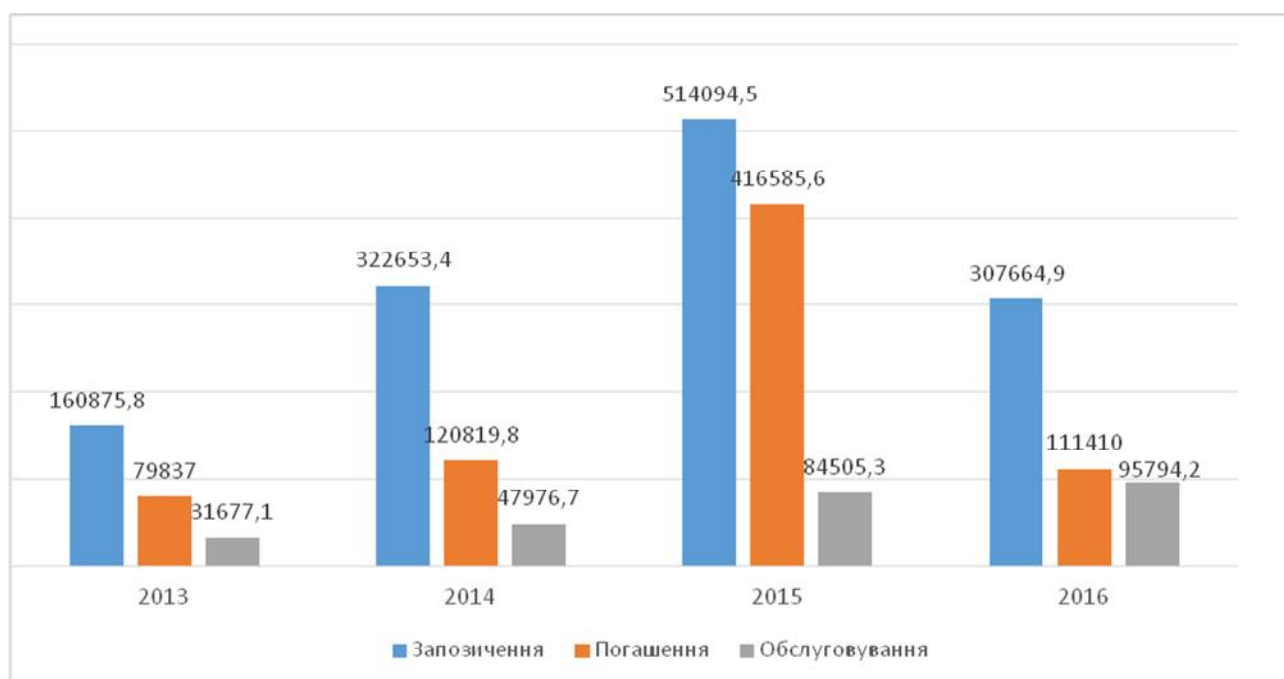

Рисунок 2.2. Державні запозичення, їх погашення в Україні та обслуговування боргу.

Державних запозичень у 2016 році здійснено на суму 307664,9 млн. грн., щопорівняно з 2015 роком зменшилися на 206429,6 млн. грн.

Надходження державних внутрішніх запозичень становили 246410,2 млн. грн., що більше на 147429,2 млн. грн. порівняно з 2015 роком.

Державні зовнішні запозичення становили 61254,6 млн. грн., що порівняно з 2015 роком зменшились на 353858,9 млн. грн.

Обслуговування державного внутрішнього боргу України здійснюється Міністерством фінансів України через банківську систему України шляхом проведення операцій з розміщення цінних паперів, а також їхньої виплати і погашення.

Протягом 2016 року обслуговування та погашення боргу, здійснювалось вчасно. Витрати державного бюджету на погашення боргу за 2016 рік становили 111410 млн. грн., в тому числі погашення зовнішнього боргу – 9036,7 млн. грн., а погашення внутрішнього боргу – 102373,3 млн. грн.

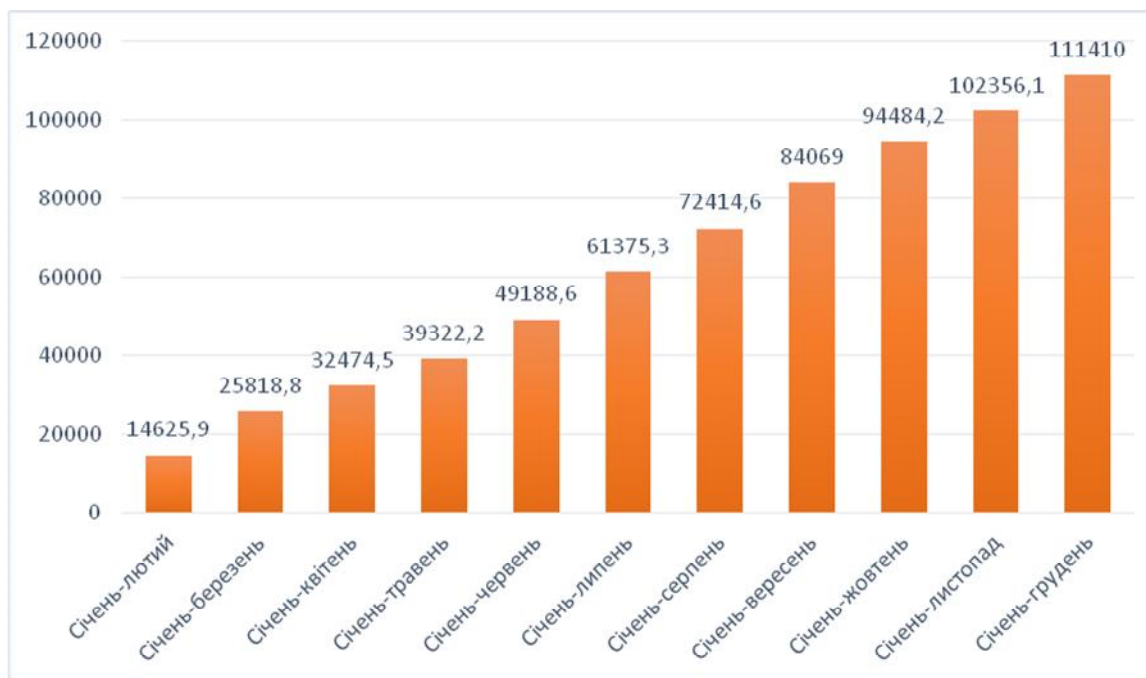

Рисунок 2.3 Витрати Державного бюджету України на погашення державного боргу в 2016 році

Боргові зобов'язання в Україні поділяються на державний борг (рис.2.4), який становить 82,2 відсотка загального обсягу боргу, та гарантований державою борг (рис.2.5).

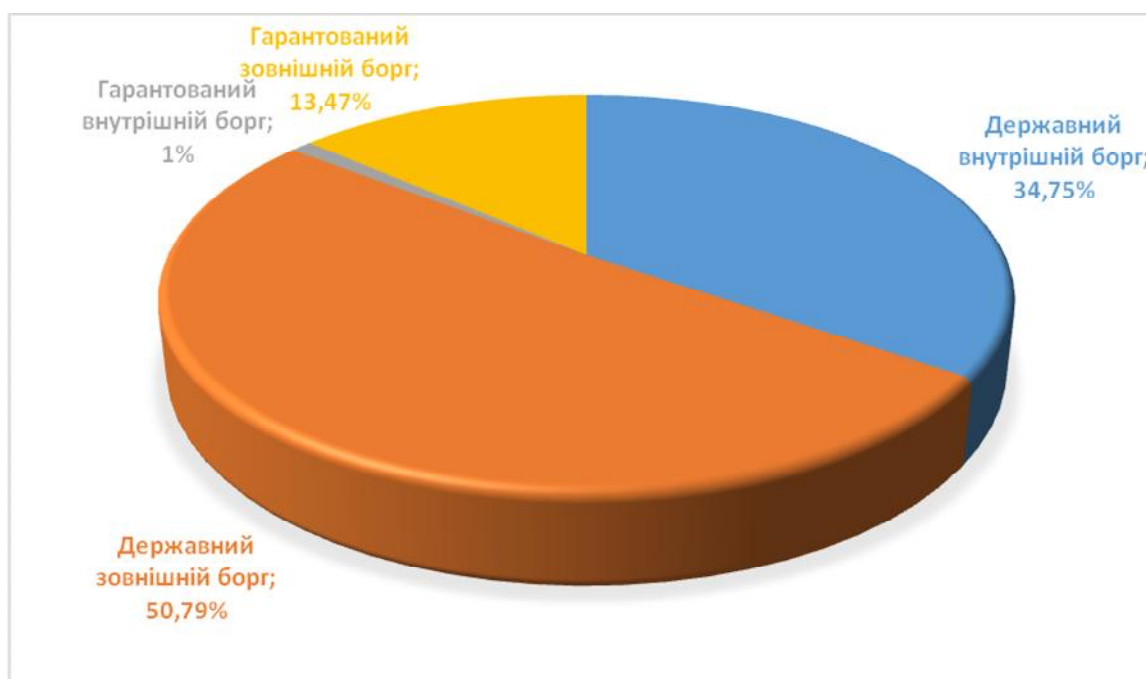

Рисунок 2.4 Державний борг і гарантований державою борг станом на 2016 рік

Станом на 31 грудня 2016 року державний та гарантований державою борг України становив 1.929,76 млрд.грн. або 70,97 млрд.дол.США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 1.240,03 млрд.грн. (64,26% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 45,60 млрд.дол.США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 689,73 млрд.грн. (35,74%) або 25,37 млрд.дол.США. У структурі державного боргу України найбільшу частку (42,8 відсотка) становить борг за облігаціями внутрішньої державної позики. Зовнішній борг за позиками, наданими міжнародними фінансовими організаціями, становить 25,7 відсотка загальної суми державного боргу України, за облігаціями зовнішньої державної позики (зовнішній борг, не віднесений до інших категорій) – 22,1 відсотка[15].

Одним із дієвих методів врегулювання проблем із державним боргом може бути реструктуризація боргових зобов'язань, що спрямована на мінімізацію втрат кредиторів та за рахунок зменшення боргового тягаря забезпечити виконання зобов'язань позичальником.

У світовій практиці використовується спосіб списання боргів для країн з більш критичним рівнем боргового зобов'язання. Розв'язання проблеми дефіциту бюджету залежить від введення цивілізованих заходів спрямованих на зменшення дефіциту та правильності підходу уряду до її оцінки.

Протягом січня-грудня 2016 року сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася у гривневому еквіваленті на 357,58 млрд.грн., при цьому у доларовому еквіваленті державний та гарантований державою борг збільшився на 5,47 млрд.дол.США. Основною причиною таких змін є здійснення фінансування державного бюджету за рахунок державних запозичень, капіталізація ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" відповідно до Постанови КМУ від 18.12.2016. № 961 (зі змінами) та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до Постанови КМУ від 28.12.2016 №1003, девальвація національної валюти, курс якої по відношенню до долара США зріс з близько 24,00 грн.дол.США на кінець 2015 року до близько 27,19 грн.дол.США на кінець грудня 2016 року[15].

3. Шляхи скорочення дефіциту державного бюджету та способи погашення державного боргу

Бюджетний дефіцит сам по собі не може бути надзвичайно негативним для розвитку економіки і динаміки життєвого рівня населення. Це залежить від причин його виникнення і напрямів використання коштів.

Виходячи із визначення дефіциту бюджету, очевидно, що збільшуючи дохідну частину і зменшуючи видаткову, але так щоб це не загрожувало розвитку виробництва і не знижувало б життєвий рівень населення, можна таким чином збалансувати бюджет.

Зростання дохідної частини бюджету може відбуватись за умов проведення ефективної та оптимальної податкової політики. Також для того щоб збільшити дохідну частину бюджету необхідно провести реформи, пов'язані із збільшенням прибутків частини населення (наприклад, реформу заробітної плати).

Вагомий напрям зменшення дефіциту бюджету є зменшення видаткової частини бюджету. До цього відноситься скорочення участі держави у виробничих інвестиціях, скорочення видатків на народне господарство. Також фінансувати розвиток виробництва, проведення інноваційної політики на самі підприємства, які можуть використовувати як джерело формування інвестиційних ресурсів і амортизаційні відрахування, і резервні фонди. Також щоб скорочення видаткової частини бюджету є зменшення видатків на оборону за рахунок встановлення оптимальної чисельності військових та військової техніки та зменшення дотацій, субвенцій [14, с.24].

Класичними напрямами скорочення дефіциту бюджету є зовнішні і внутрішні запозичення, емісійний дохід. Проте існує необхідність включення позитивних і негативних заходів використання кожного з них та вироблення всередині кожного з цих інструментів ефективних заходів по стимулюванню зменшення дефіциту бюджету в Україні.

Щоб знизити дефіцит держбюджету необхідно:

- удосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності:

- забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого й середнього підприємництва;

- скоротити видаткову частину бюджету: зменшити витрати на фінансування управлінських структур, створити жорсткий контроль за виплатою державних коштів;

- перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;

- удосконалити нормативно-правове забезпечення бюджетного процесу [20, с.151-152].

Вивчаючи міжнародний досвід регулювання боргових проблем і аналізуючи заборгованість в Україні, можна вважати єдиними можливими шляхами виходу України з боргової кризи є:

- використання помірної грошової емісії для частинного погашення боргових зобов'язань;

- припинення обслуговування державних облігацій, які перебувають у власності НБУ, та ліквідація ринку ОВДП;

- зменшення імпорту споживчих товарів шляхом удосконалення тарифного регулювання;

- досягнення первинного профіциту бюджету на рівні 3,6% ВВП;

- посилення валютного регулювання;

- укладання з кредиторами угод про реструктуризацію заборгованості при умовах зниження боргового навантаження.

Очевидно, що держава повинна скористатися своїм законним правом на емісійний дохід. З огляду на це, потрібно зробити зміни до механізму направлення емітованих коштів: вони мають надходити переважно до бюджету у формі безпроцентних кредитів. Застосування Національним банком прямих

кредитів призведе до розвантаження видаткової частини державного бюджету. Крім того, варто зазначити, що емісія для підтримки бюджету має переваги над іншими видами емісій, оскільки в даному випадку кошти спрямовані до реального сектора економіки і малозабезпечених верств населення, а не потрапляють на спекулятивні ринки.

Для припинення втечі капіталів за кордон потрібно виробити механізми, які б перекривали втрату капіталів з країни такими каналами: неповернення експортної валютної виручки, завищення контрактних цін при імпорті і заниження при експорті тощо.

Для послаблення боргового тиску на бюджет і платіжний баланс, а також для створення високих умов економічного зростання, Україна потрібнодосягати укладання з кредиторами угод про реструктуризацію боргу на умовах зменшення боргових виплат і обміну боргових зобов'язань держави на майнові активи. При цьому потрібно враховувати багатий світовий досвід щодо врегулювання зовнішньої заборгованості.

Для врегулювання боргових проблем країнсвітовою практикою вироблено багато схем, які передбачають скорочення боргового тягаря: до вартості боргових зобов'язань застосовуються спеціальні знижки, що враховують котирування цінних паперів на вторинному ринку. Даний підхід є важливим для обох сторін: держава-боржниця викупляє свій борг із знижкою, а кредитор отримує матеріальні або фінансові активи, вартість яких перевищує ринкову вартість боргових зобов'язань.

Важливим методом зниження боргового навантаження слугує викуп боргових зобов'язань держави на вторинному ринку, з дисконтом за іноземну валюту. Для цього використовуються як офіційні валютні резерви країни, так і кредити міжнародних фінансових організацій.

Запропоновані методи зниження боргового навантаження сприятиме обмеженню боргової залежності української економіки, що призведе до оздоровлення соціально-економічної ситуації в державі.

Висновки

Отже, дефіцит бюджету – це сума, на яку рівень видатків бюджету перевищує рівень надходжень. Його покривають шляхом утворення державного боргу, а також деякою мірою за допомогою інших коштів.

Державний борг складається з коштів, які позичені урядом для покриття бюджетного дефіциту, не включаючи тих, які використовуються на повернення боргу. Якщо сума надходжень більша за суми видатків, то різниця між ними називається позитивним сальдо або надлишком бюджету. Кошти, що утворюють позитивне сальдо, використовуються для зменшення боргу або для задоволення деяких інших потреб. Отже, бюджетний дефіцит – це не тільки перевищення видатків бюджету над його доходами, але й показник негативних явищ в економіці, що викликають інфляцію грошової одиниці. Виникнення дефіциту пов'язане з такими причинами як: спад виробництва; зниження ефективності функціонування деяких галузей; передчасне проведення структурних змін в економіці або її технічного переоснащення; великі воєнні витрати; інші фактори, що впливають на економічну та соціальну політику держави.

Зростання боргових зобов'язань держави та видатків на обслуговування боргу пов'язане із значним рівнем дефіциту державного бюджету та невваженої політики надання державних гарантій суб'єктам господарювання. У зв'язку з даними чинниками виникає боргова проблема у бюджетно-фінансовій системі України, а звідси ключовою проблемою бюджетної політики є і будуть зобов'язання держави щодо погашення основної суми державного боргу та його обслуговування.

Існує позитивний взаємозв'язок між розмірами бюджетного дефіциту і державного боргу. Бюджетний дефіцит збільшує державний борг, а зростання боргу у свою чергу потребує додаткових витрат бюджету на його обслуговування і тим самим збільшує бюджетний дефіцит.

На обсяг бюджетного дефіциту відображаються всі зміни у величині державного боргу, в тому числі спричинені впливом інфляції. Тому важливо, щоб державна заборгованість вимірювалася не тільки в номінальних величинах, але й у реальних.

Вирішальним шляхом розв'язання проблеми боргів є "сценарій" розрахунків по них, тобто керування боргом, з спрямуванням на поступове абсолютне скорочення заборгованості та згладжування коливань в обслуговуванні боргу.

Сьогодні зрозуміло, що оздоровлення фінансової системи України не можливе без розробки науково обгрунтованої стратегії формування і обслуговування ринку державних запозичень.

На нашу думку, проблеми державного боргу зобов'язані стати одним з напрямів дослідження у сферах економічного аналізу, фінансового менеджменту, прогнозування, господарського права. Немає жодних сумнівів, що державні запозичення не повинні використовуватися для вирішення поточних проблем. Подальший розвиток ринку державних запозичень в Україні повинен характеризуватися новими рисами.

Необхідно досягти скорочення вартості позичкових коштів і, відповідно, значущості обслуговування державного боргу. Дохідність державних цінних паперів повинна бути найнижчою порівняно з доходністю інших фінансових інструментів і депозитних ставок банків. Нагальним рішенням є припинення обслуговування державних облігацій, які перебувають у власності НБУ.

Особливої уваги потребують неемісійні варіанти надходження коштів, за допомогою яких можна було б досягнути бездефіцитного бюджету, через реформи у видатковій та доходній частинах бюджету. Заради наповнення бюджету необхідно зробити альтернативний акцент на податковій політиці, значно розширивши податкову базу.

Необхідно також сформувати розробку державних інвестиційних програм, спрямувавши на їх фінансування частину коштів, одержаних на ринку запозичень.

В економіці набагато простіше формувати надходження до бюджету за рахунок непрямих податків, чим за рахунок прямих. Адже саме в ті роки, коли частка прямих податків збільшувалася, мало місце велике падіння реальних прибутків бюджету.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — №2456-VI[Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи /Вахненко Т.П. // Фінанси України. — 2009. — №6. — С. 14-28.
3. Вісьтак Т.М. Державний борг та шляхи його подолання /Вісьтак Т.М. // Перехідні економічні системи. — Львів, 2012. — Вип. 6. — С. 141-143.
4. Губар В.В. Проблеми використання в Україні світового досвіду управління державним боргом /Губар В.В.// Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України. — № 1. — 2011. — С. 244-249.
5. Губар В.В. Проблеми управління державним боргом та його вплив на формування державного бюджету України /Губар В.В.// Бюджетно-податкова політика: теорія, практика, проблеми. — Ірпінь, 2012. — Ч. 1. — С. 45-48.
6. Дем'янишин В.Т. Бюджетний дефіцит та його вплив на кризову ситуацію в Україні / Дем'янишин В.Т. // Вісник ТНЕУ. — 2007. — № 5. — С.120-123.
7. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Драчук Ю.В. Боргова політика України та фінансування державного бюджету//Драчук Ю.В./ Вісник КНУ Шевченка: Сер. Економіка. — 2010. —
9. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» №928 — VIII Від 28.12.2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua>
10. Мних А.М. Механізм оцінки боргового тягаря в Україні як спосіб підвищення ефективності державних запозичень /Мних А.М. // Економіка. Фінанси. Право. — 2010. — №1. — С. 17-19.
11. Мних А.М. Проблема зовнішньої заборгованості та методи її розв'язання /Мних А.М. // Економіка та держава. — 2013. — №12. —С. 47-48.
12. Приказюк Н.В. Державні запозичення: світовий досвід та особливості здійснення в Україні / Приказюк Н.В., Моташко Т.П. // Економіка та держава. — 2011. — №5. — С. 12-14.

13.Руденко Ю.М. Вплив державного боргу на економічний розвиток України / Руденко Ю.М. // Формування ринкової економіки. – К. – №8. – 2011. – С. 162-171.

14.Сова О.Ю. Проблема дефіцитності державного бюджету і шляхи її розв'язання // Фінанси України. - 2013. - №5. – С.22-28.

15.Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України: [Електронний ресурс].–Режим доступу:<http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%83%20%D0%BD%D0%B0%2031%2012%202016.docx>

16.Ткаленко С.І. Вплив державного боргу на економічну безпеку України /Ткаленко С.І. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – №29. – С. 178-181.

17.Управління державним боргом України: проблеми та напрями оптимізації Сизранцев Г. О.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.business-inform.net/pdf/2013/12_0/56_60.pdf

18.Ходжаян А.О. Боргова політика та її роль у забезпеченні макроекономічної стабільності / Ходжаян А.О. // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №2. – С. 220-228.

19.Юревич Л.М. Механізм управління державним боргом в Україні / Юревич Л.М. // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2013. – №7. – С. 88-96.

20.Янів Л.М., Зінченко О.А. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв'язання / Янів Л.М., Зінченко О.А. //Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. - 2016. - Вип.6. – С.144-153.

21.Ярошевич Н.Б. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українські реалії / Ярошевич Н.Б., Мазур А.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного Університету України. – 2011. – Вип.17.8. – С. 266-271.